

สัตว์ป่าสงวนในประเทศไทย

สัตว์ป่าสงวน
ในประเทศไทย
2552

สัตว์ป่าสงวนในประเทศไทย

Reserved Animals of Thailand

กลุ่มงานวิจัยสัตว์ป่า สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

จัดทำโดย : กลุ่มงานวิจัยสัตว์ป่า
สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
61 ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทรศัพท์: 0-2940-6934 โทรสาร: 0-2579-9874

ที่ปรึกษา : เกษมสันต์ จินตนาไส
วินิจ ภูเนาวรัตน์
ชัชวาลย์ พิศดำขำ
กัลยาณี บุญเกิด

คณะผู้จัดทำ: กัลยาณี บุญเกิด
บุษบง กาญจนสาขา
สีฟ้า ละออง
ดวงรัตน์ โพธิ์เที่ยง
มัทนา ศรีกระจ่าง
กณิดา อู่ยถาวร
มงคล ไชยภักดี
วัลยา ไชยภักดี
อัมพรพิมล ประยูร

ผู้เขียน : ศิริพร ทองอารีย์
บุษบง กาญจนสาขา
สีฟ้า ละออง
มัทนา ศรีกระจ่าง
ประทีป ไรจนดิลก
ไสว วังหงษา
ไกรรัตน์ เอี่ยมอำไพ
สมหญิง ทัพพิกรณ์
ไชยพร ขารีแสน
เกรียงศักดิ์ ศรีบัวรอด
วัลยา ไชยภักดี
ศุภกิจ วินิตพรสวรรค์
กณิดา อู่ยถาวร

พิสูจน์อักษร : สีฟ้า ละออง
กณิดา อู่ยถาวร

ออกแบบปก/รูปเล่ม : เฉลิมผล ผาอินทร์

พิมพ์ครั้งที่ 1 : 1 พฤศจิกายน 2549 จำนวนพิมพ์ : 5,000 เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ 2 : 1 ตุลาคม 2550 จำนวนพิมพ์ : 5,000 เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ 3 : 1 ตุลาคม 2552 จำนวนพิมพ์ : 5,000 เล่ม (ปรับปรุง)

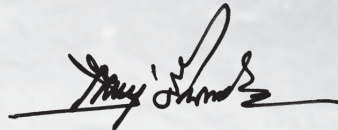
ISBN : 974-286-130-7

พิมพ์ที่ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

คำนำ

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้ดำเนินการจัดพิมพ์หนังสือ "สัตว์ป่าสงวนในประเทศไทย" มาแล้ว 2 ครั้ง ครั้งแรกได้จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2549 และครั้งต่อมาได้จัดพิมพ์ในปี พ.ศ.2550 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลด้านวิชาการของสัตว์ป่าที่หายากซึ่งตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ได้กำหนดให้ใช้คำว่า "สัตว์ป่าสงวน" อันหมายถึงสัตว์ป่าของประเทศไทยที่เป็นที่ยอมรับของนักวิชาการ นักอนุรักษ์ ว่ามีสถานภาพที่น่าเป็นห่วง ประชากรที่มีรายงานการพบมีจำนวนน้อยจนเกรงว่าจะสูญพันธุ์ในอนาคตอันใกล้ หรือบางชนิดได้สูญพันธุ์ไปจากโลกแล้ว เช่น สมัน แต่ยังคงถูกจัดไว้ในบัญชีสัตว์ป่าสงวนเพื่อคุ้มครองเขา (ซาก) ที่สวยงามของสมัน

หนังสือ "สัตว์ป่าสงวนในประเทศไทย" ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ได้รับความสนใจอย่างมากทั้งจากนักเรียน นักศึกษา นักวิชาการ และประชาชนทั่วไป จึงได้นำกลับมาพิมพ์อีกครั้ง ในการพิมพ์ครั้งที่ 3 นี้ ได้มีการปรับปรุง แก้ไขข้อมูลให้สมบูรณ์ ถูกต้อง ทันสมัยยิ่งขึ้น มีการเพิ่มเติมข้อมูลที่ได้จากผลงานวิจัยที่ดำเนินงานโดยนักวิจัยของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ข้อมูลในเอกสารฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ ต่อผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

(นายเกษมสันต์ จินดวาโส)

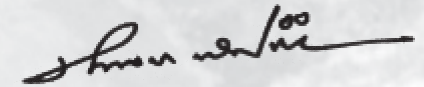
อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

บทนำ

สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการวิจัยด้านสัตว์ป่าและให้บริการด้านวิชาการสัตว์ป่า ดังนั้นในแต่ละปีนอกจากจะมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ป่าชนิดต่างๆ ที่ดำเนินการโดยนักวิชาการแล้ว สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า ยังได้มีการเผยแพร่ข้อมูลทางวิชาการทั้งในรูปแบบรายงาน ผลงานวิจัย เอกสารเผยแพร่ และเอกสารทางวิชาการตลอดมา

หนังสือสัตว์ป่าสงวนในประเทศไทย"เป็นเอกสารทางวิชาการที่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาทุกครั้งที่มีการจัดพิมพ์เนื่องจากข้อมูลทางวิชาการของสัตว์ป่าสงวนแต่ละชนิดมีผู้ศึกษาวิจัยเพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา ในการจัดพิมพ์ครั้งที่ 3 นี้ ได้มีการเพิ่มภาพถ่าย ข้อมูลทางวิชาการใหม่ๆและข้อมูลทางอนุวิธาน และสายพันธุ์ของสัตว์ป่าสงวนหลายชนิด อาทิ ควายป่า ละมั่ง กวางผาเพื่อให้ผู้อ่านทราบความเป็นมาของการแบ่งชนิดสายพันธุ์แต่ละชนิด

สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า มุ่งมั่นที่จะดำเนินการผลิตและเผยแพร่เอกสารวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานนักศึกษา และประชาชนผู้สนใจอย่างต่อเนื่อง โดยยึดในหลักการว่า เอกสารเหล่านี้เป็นข้อมูลทางวิชาการที่ถูกต้อง สามารถนำไปใช้ประโยชน์และอ้างอิงได้

นายชวัลย์ พิศคำขำ

ผู้อำนวยการสำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า

สารบัญ

	หน้า
สัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่าคุ้มครองในประเทศไทย	ก
นกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร	1
แรด	11
กระซู่	17
กูปรี	23
ควายป่า	31
ละมั่ง	39
สมัน	45
เสียดผา	57
กวางผา	65
นกแต้วแล้วท้องดำ	71
นกกระเรียน	79
แมวลายหินอ่อน	85
สมเสร็จ	91
แก้งหม้อ	99
พะยูน	105
เอกสารประกอบการอ้างอิง	112

สารบัญภาพ

	หน้า
1. นกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร	ข
2. แผนที่การกระจายของนกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธรในประเทศไทย	ข
3. ลักษณะทั่วไปของนกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธรและนกแอนเทียมแอฟริกัน	5
4. แรด	10
5. แผนที่การกระจายของแรดในประเทศไทย	10
6. แผนที่การกระจายของแรดในภูมิภาค	10
7. ขนาดและลักษณะของกะโหลกแรด	12
8. กระซู่	16
9. แผนที่การกระจายของกระซู่ในประเทศไทย	16
10. แผนที่การกระจายของกระซู่ในภูมิภาค	16
11. กูปรี	22
12. แผนที่การกระจายของกูปรีในประเทศไทย	22
13. ขนาดและลักษณะของกะโหลกกูปรี	24
14. ควายป่า	30
15. แผนที่การกระจายของควายป่าในประเทศไทย	30
16. แผนที่การกระจายของควายป่าในภูมิภาค	30
17. ขนาดและลักษณะของกะโหลกควายป่า	32
18. ละมั่งหรือละมั่ง	38
19. แผนที่การกระจายของละมั่งหรือละมั่งในประเทศไทย	38
20. แผนที่การกระจายของละมั่งหรือละมั่งในภูมิภาค	38
21. ขนาดและลักษณะของกะโหลกละมั่งหรือละมั่ง	40

สารบัญภาพ

	หน้า
22. สมัน	44
23. แผนที่มีการกระจายของสมันในประเทศไทย (อดีต)	44
24. ลักษณะของเขาสมัน	46
25. เลียงผา	56
26. แผนที่มีการกระจายของเลียงผาในประเทศไทย	56
27. แผนที่มีการกระจายของเลียงผาในภูมิภาค	56
28. ขนาดและลักษณะของกะโหลกเลียงผา	58
29. กวางผา	64
30. แผนที่มีการกระจายของกวางผาในประเทศไทย	64
31. แผนที่มีการกระจายของกวางผาในภูมิภาค	64
32. ขนาดและลักษณะของกะโหลกกวางผา	66
33. นกตัวแล้วท้องดำ	70
34. แผนที่มีการกระจายของนกตัวแล้วท้องดำในประเทศไทย	70
35. แผนที่มีการกระจายของนกตัวแล้วท้องดำในภูมิภาค	70
36. นกกระเรียน	78
37. แผนที่มีการกระจายของนกกระเรียนในประเทศไทย	78
38. แผนที่มีการกระจายของนกกระเรียนในภูมิภาค	78
39. แมวลายหินอ่อน	84
40. แผนที่มีการกระจายของแมวลายหินอ่อนในประเทศไทย	84
41. แผนที่มีการกระจายของแมวลายหินอ่อนในภูมิภาค	84
42. ขนาดและลักษณะของกะโหลกแมวลายหินอ่อน	86
43. สมเสร็จ	90

สารบัญภาพ

	หน้า
44. แผนที่มีการกระจายของสมเสร็จในประเทศไทย	90
45. แผนที่มีการกระจายของสมเสร็จในภูมิภาค	90
46. ขนาดและลักษณะของกะโหลกสมเสร็จ	92
47. เก้งหม้อ	98
48. แผนที่มีการกระจายของเก้งหม้อในประเทศไทย	98
49. ขนาดและลักษณะของกะโหลกเก้งหม้อ	100
50. พะยูง	104
51. แผนที่มีการกระจายของพะยูงในประเทศไทย	104
52. แผนที่มีการกระจายของพะยูงในภูมิภาค	104
53. ขนาดและลักษณะของกะโหลกพะยูง	106

สัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่าคุ้มครอง ของประเทศไทย

RESERVED AND PROTECTED ANIMALS OF THAILAND

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 เป็นพระราชบัญญัติที่คุ้มครองสัตว์ป่าและแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าฉบับแรกของประเทศไทยที่มีการประกาศใช้โดยมีเหตุผลประกอบว่า “สัตว์ป่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติอันมีค่าของประเทศชนิดหนึ่ง ที่อำนวยความสะดวกในทางเศรษฐกิจ วิชาการ และรักษาความงามตลอดจนคุณค่าตามธรรมชาติไว้ แต่ปรากฏว่าในปัจจุบันนี้ สัตว์ป่าที่มีค่าบางชนิดได้ถูกล่าและทำลายจนสูญพันธุ์ไปแล้ว และบางชนิดก็กำลังจะสูญพันธุ์ไป ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายให้ความคุ้มครองแก่สัตว์ป่าโดยเฉพาะ จึงสมควรตรากฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าขึ้นไว้เพื่อประโยชน์ของรัฐและประชาชนส่วนรวม ให้สมกับที่ชาวไทยส่วนใหญ่เป็นพุทธมามกะ” โดยสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ (พระยศขณะนั้น) ทรงเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ลงพระนามในพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ให้ไว้ ณ วันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2503

สัตว์ป่าสงวนตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503

ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 ได้กำหนดไว้ว่า

“สัตว์ป่าสงวน” หมายความว่า สัตว์ป่าที่หายากตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติ รวมทั้งสิ้น 9 ชนิด ดังนี้

บัญชีสัตว์ป่าสงวน

1. แรด *Rhinoceros sondaicus*
2. กระซู่ *Dideromoceros sumatraensis*
3. กูบริ หรือ โคไพร *Bos sauveli*
4. ควายป่า *Bubalus bubalis*
5. ละอง หรือ ละมั่ง *Cervus eldi*
6. สมัน หรือ เนื้อสมัน *Cervus schomburgki*
7. ทราย หรือ เนื้อทราย หรือ ตามะแน *Axis porcinus*
8. เลียงผา หรือ เยื้อง หรือ กูร่า หรือ โคร่า *Capricornis sumatraensis*
9. กวางผา *Naemorhedus griseus*

ทั้งนี้ ในพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 ได้กำหนดไว้ว่า ห้ามมิให้ผู้ใดล่าสัตว์ป่าสงวน เว้นแต่จะกระทำเพื่อการศึกษา หรือวิจัยทางวิชาการหรือเพื่อกิจการสวนสัตว์สาธารณะ และได้รับอนุญาตจากอธิบดี และห้ามมิให้ผู้ใดครอบครองซึ่งสัตว์ป่าสงวนหรือซากของสัตว์ป่าสงวน เว้นแต่แต่จะเป็นสัตว์ป่าสงวนหรือซากของสัตว์ป่าสงวนที่บุคคลนำมาได้โดยได้รับอนุญาตจากอธิบดีหรือมิเพิ่มขึ้นโดยการสืบพันธุ์ของสัตว์ป่าสงวนที่ได้รับอนุญาตให้ล่ามาได้ นั้น

สัตว์ป่าคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503

ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 ได้กำหนดไว้ว่า “สัตว์ป่าคุ้มครอง” หมายความว่า สัตว์ป่าคุ้มครองประเภทที่ 1 และ สัตว์ป่าคุ้มครองประเภทที่ 2

“สัตว์ป่าคุ้มครองประเภทที่ 1” หมายความว่า “สัตว์ป่าซึ่งตามปกติคนไม่ใช้เนื้อเป็นอาหารหรือไม่ล่าเพื่อการกีฬาหรือสัตว์ป่าที่ทำลายศัตรูพืชหรือ ขจัดสิ่งปฏิกูล หรือสัตว์ป่าที่ควรสงวนไว้ระดับความงามตามธรรมชาติ หรือ สงวนไว้มิให้ลดจำนวนลง” อาทิ ชะนี นกกระเรียน คางคกห้วย ตะโขง ฯลฯ

“สัตว์ป่าคุ้มครองประเภทที่ 2” หมายความว่า “สัตว์ป่าซึ่งตามปกติคนใช้เนื้อเป็นอาหารหรือล่าเพื่อการกีฬา” อาทิ กระต๊อง เก้งหม้อ นกอีแจว กบหูตุงสี ฯลฯ

ต่อมาได้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า โดยมีเหตุผลว่า “เนื่องจากกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าที่ใช้ บังคับอยู่ในปัจจุบันได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานาน มาตรการต่างๆ ที่มีอยู่ใน กฎหมายดังกล่าวไม่สามารถทำให้การสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ และได้ผลสมดังวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ประกอบกับจำเป็นต้องเร่งรัดการขยายพันธุ์สัตว์ป่าและให้การสงวนและคุ้มครองควบคู่กันไป และ เนื่องจากปัจจุบันได้มีความตกลงระหว่างประเทศในการที่จะร่วมมือเพื่อสงวน และคุ้มครองสัตว์ป่าของท้องถิ่นอันเป็นทรัพยากรที่สำคัญของโลก ดังนั้น เพื่อ ปรับปรุงให้มาตรการในการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าเป็นไปอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับความตกลงระหว่างประเทศ สมควรปรับปรุงกฎหมายว่า ด้วยสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าเสียใหม่ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้” พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ให้ไว้ ณ วันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535

สัตว์ป่าสงวนตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ได้กำหนดไว้ว่า

“สัตว์ป่าสงวน” หมายความว่า สัตว์ป่าที่หายากตามบัญชีท้ายพระราช บัญญัตินี้ และตามที่จะกำหนด โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา รวมทั้งสิ้น 15 ชนิด ดังนี้

บัญชีสัตว์ป่าสงวน

1. นกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร *Pseudochelidon sirintarae*
2. แรด *Rhinoceros sondaicus*
3. กระซู่ *Didermocerus sumatraensis*
4. กูปรี หรือ โคไพร *Bos sauveli*
5. ควายป่า *Bubalus Bubalis*
6. ละอง หรือ ละมั่ง *Cervus eldi*
7. สมัน หรือ เนื้อสมัน *Cervus schomburgki*
8. เลียงผา หรือเยื้อง หรือ กูราหรือ โครา *Capricornis sumatraensis*
9. กวางผา *Naemorhedus griseus*
10. นกแต้วแล้วท้องดำ *Pitta gurneyi*
11. นกกระเรียน *Grus antigone*
12. แมวลายหินอ่อน *Pardofelis marmorata*
13. สมเสร็จ *Tapirus indicus*
14. เก้งหม้อ *Muntiacus feai*
15. พะยูนหรือหมูน้ำ *Dugong dugon*

สัตว์ป่าคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ได้กำหนดไว้ว่า "สัตว์ป่าคุ้มครอง" หมายความว่า สัตว์ป่าที่กฎกระทรวงกำหนดให้เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง ซึ่งต่อมาได้มีกฎกระทรวงฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2535) ให้ไว้ ณ วันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2535 และกฎกระทรวงฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2543) กำหนดให้สัตว์ป่าตามบัญชีท้ายกฎกระทรวงนี้เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง ต่อมากฎกระทรวงฉบับที่ 4 และกฎกระทรวงฉบับที่ 11 ได้ถูกยกเลิก เนื่องจากสัตว์ป่าคุ้มครองบางชนิดได้รับการคุ้มครองในระดับสกุล หรือ วงศ์ หรือ อันดับ ตัวอย่างเช่น คุ้มครองไก่ฟ้าทุกชนิดในสกุล (Genus) *Lophura* คุ้มครองนกขมิ้นในวงศ์ (Family) *Oriolidae* ซึ่งการคุ้มครองสัตว์เป็นกลุ่มในลักษณะนี้ ทำให้เห็นไม่ชัดเจนว่าคุ้มครองสัตว์ชนิดใดบ้างในกลุ่มนี้ และในแต่ละสกุล แต่ละวงศ์ แต่ละอันดับ จะรวมหมายถึงสัตว์ป่าต่างประเทศซึ่งไม่ได้มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทยด้วย ก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติตามกฎหมายทั้งเจ้าหน้าที่และประชาชน จึงได้ประกาศกฎกระทรวงกำหนดให้สัตว์ป่าบางชนิดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง พ.ศ. 2546 เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 โดยสัตว์ป่าคุ้มครองท้ายกฎกระทรวงฉบับนี้ได้รับการคุ้มครองเป็นรายชนิด ไม่มีการคุ้มครองเป็นกลุ่มอีกต่อไป

Eurochelidon sirintarae

Rhinoceros sondaicus

Didermocerus sumatraensis

Bos sauveli

Bubalus arnee

Cervus eldi

Cervus schomburgki

Capricornis sumatraensis

Naemorhedus griseus

Pitta gurneyi

Grus antigone

Pardofelis marmorata

Tapirus indicus

Muntiacus feae

Dugong dugon

สัตว์ป่าสงวน 15 ชนิด

สัตว์ป่าสงวนในประเทศไทย

Reserved Animals of Thailand

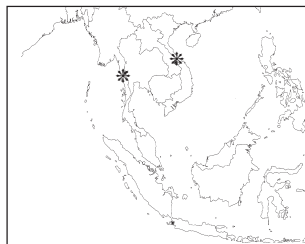
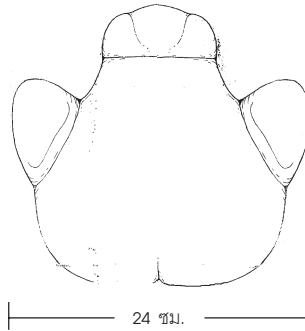

กลุ่มงานวิจัยสัตว์ป่า สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

แรด (Javan Rhino)

ระยะตั้งท้อง	480 วัน
ออกลูกครั้งละ	1 ตัว
น้ำหนักตัว	900 - 1,400 กิโลกรัม
ความยาวลำตัว	3.0 - 3.2 เมตร
ช่วงอายุเฉลี่ย	40 ปี

แรด

Javan Rhino

อันดับ : Perissodactyla
วงศ์ : Rhinocerotidae
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Rhinoceros sondaicus*

แรดเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม (Perissodactyla) อยู่ในวงศ์แรด หรือวงศ์สัตว์มีเนื้อที่จมูก (Rhinocerotidae) ปัจจุบันมีอยู่ 5 ชนิดทั่วโลก ในทวีปแอฟริกาพบ 2 ชนิด และเอเชียพบ 3 ชนิด (ส่วนอนุรักษสัตว์ป่า, 2539) โดยแรดเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่สูญพันธุ์ในบรรดาสัตว์ตระกูลแรดที่พบในเอเชีย แรดในประเทศไทยมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Rhinoceros sondaicus* โดยชื่อสกุลเกิดจากการนำคำกรีก 2 คำ มารวมกันคือคำว่า Rhino แปลว่าจมูก (Rhino=nose) และคำว่า ceros แปลว่าเขา (Ceros=horn) ดังนั้น *Rhinoceros* จึงแปลว่า สัตว์มีเขาที่จมูก ซึ่งใช้เป็นชื่อของวงศ์ด้วยเช่นกัน คำระบุนชนิดเกิดจากการนำคำละติน 2 คำมารวมกันคือคำว่า sonda และ icus คำว่า sonda หมายถึงเกาะ Sunda ของประเทศอินโดนีเซีย หรือที่เรารู้จักกันในนาม เกาะชวา (Java) ส่วนคำว่า icus หมายถึงสถานที่ (Locality) ดังนั้น ชื่อวิทยาศาสตร์ของแรดคือ *Rhinoceros sondaicus* จึงหมายถึง สัตว์มีเขาที่จมูกแห่งเกาะชวา แรดมีชื่อสามัญว่า Javan Rhino หรือมีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า Lesser one-horned Rhino เหตุที่เรียกชื่อสามัญเช่นนี้เนื่องจากว่าแรดสายพันธุ์นี้คล้ายแรดอินเดีย (Indian Rhino หรือ Greater one-horned Rhinoceros, *Rhinoceros unicornis*) ที่มีเนื้อเดียวแต่มีขนาดเล็กกว่าแรดอินเดีย แรดสายพันธุ์ *Rhinoceros sondaicus* มี 3 สายพันธุ์ย่อยคือ *Rhinoceros sondaicus sondaicus* พบในอินโดนีเซีย *Rhinoceros sondaicus inermis* พบตั้งแต่อินเดียตะวันออกจรดคาบสมุทรมลายู และ *Rhinoceros sondaicus annamiticus* พบเฉพาะในเวียดนามเท่านั้น มีลักษณะเด่นที่แตกต่างไปจากอีก 2 สายพันธุ์ย่อย คือมีขนาดเล็กกว่ามาก สันนิษฐานว่าเกิดจากการอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าที่เสื่อมโทรมจากสงครามอาวุธเคมีและชีวภาพในยุคสงครามเย็นที่มีการต่อสู้กันระหว่างเวียดนามและสหรัฐอเมริกา

ISSD

ลักษณะทั่วไป •

แรดเป็นสัตว์ที่มีหนังพับหรือหนังย่น (Pachyderm) เช่นเดียวกับช้าง โดยหนังของแรดมีสีน้ำตาลเทา มีรอยย่นหรือพับอยู่ 5 แห่ง คือ บริเวณช่วงคอถึงหัวไหล่ บริเวณโคนขาหน้าด้านหนึ่งพาดผ่านไปยังโคนขาหน้าอีกด้านหนึ่ง บริเวณรอบเอว บริเวณโคนขาหลังด้านหนึ่งผ่านสะโพกไปยังโคนขาหลังอีกด้านหนึ่ง และรอยพับที่บริเวณโคนหาง รอยย่นหรือรอยพับดังกล่าวทำให้มองดูคล้ายแรดสวมเสื้อเกราะอย่างแน่นหนามั่นคง (สวัสดิ, 2539) แรดมีเนื้อที่จมูก 1 นอ เห็นได้ชัดในตัวผู้ ที่อาจมีความยาวถึง 25 เซนติเมตร แต่เห็นเป็นเพียงตุ่มเล็กๆ ในตัวเมีย นอเกิดจากการอัดแน่นของเส้นใย ซึ่งเป็นโปรตีนชนิดที่ไม่ละลายน้ำ (Keratin) โปรตีนชนิดนี้พบอยู่ในขน เล็บ เขา กีบ ของสัตว์ ซึ่งไม่มีส่วนของแร่ธาตุเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ จึงไม่มีคุณค่าทางโภชนาการแต่อย่างใด ซึ่งได้มีการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์แล้ว สารที่เป็นองค์ประกอบของนอแรดมีความใกล้เคียงกับกีบเท้ามากกว่าอวัยวะส่วนอื่นๆที่เกิดจากการอัดแน่นของ Keratin นอของแรดนี้ไม่มีส่วนกระดูกเป็นฐานรองรับเหมือนเขาของสัตว์ทั่วไป แต่เกิดจากการอัดแน่นของ Keratin บนหนัง จึงเป็นอวัยวะที่ไม่มั่นคงแข็งแรง แรดมีฟันตัด 1 คู่ ที่พัฒนาไปเป็นอาวุธที่สำคัญใช้ในการต่อสู้ ฟันคู่นี้มีการพัฒนาและทำหน้าที่เหมือนงาของช้าง แรดเป็นสัตว์ที่มีขาสั้น มีกีบเท้าทั้ง 4 ข้างๆ ละ 3 กีบ แรดเป็นสัตว์ที่มีริมฝีปากบนนุ่มเป็นจะงอยทำหน้าที่คล้ายมือในการนำอาหารเข้าปาก

การแพร่กระจาย •

ในอดีตแรดมีการแพร่กระจายตั้งแต่ตะวันตกของอินเดีย บังคลาเทศ พม่า ไทย ลาว กัมพูชา เวียดนาม มาเลเซีย และอินโดนีเซีย (Lekagul and McNeely, 1977) ปัจจุบันพบอาศัยอยู่ในพื้นที่ 2 แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติ Ujung Kulon National Park ในอินโดนีเซียและอุทยานแห่งชาติ Cat Tien National Park ในเวียดนาม ในประเทศไทยแรดมีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า “ระมัด” เป็นสัตว์ที่พบได้ทั่วไปตามที่ราบลุ่ม โดยชื่อสถานที่หลายแห่งที่แสดงนัยว่าเป็น

ที่อยู่ของแรด เช่น บางระมาดในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ และอำเภอแม่ระมาด ที่จังหวัดตาก นอกจากนี้ยังพบแถบชายทะเลภาคตะวันออกของประเทศไทยที่ สุนทรภูได้พรรณนาไว้ในนิราศเมืองแกลง ที่แต่งขึ้นในปี พ.ศ. 2350 (เทพ, ไม่ระบุปีที่พิมพ์)

ชีววิทยา •

แรดสายพันธุ์ย่อย *R. s. annamiticus*หนักประมาณ 900 - 1,400 กิโลกรัม และสายพันธุ์ย่อย *R. s. sondaicus*หนักประมาณ 1,500 - 2,000 กิโลกรัม สูงประมาณ 150 - 180 เซนติเมตร อายุยืน 40 ปี แรดตัวเมียสามารถเริ่มสืบพันธุ์เมื่ออายุตั้งแต่ 4 ปี ระยะตั้งท้อง 480 วัน ตกลูกครั้งละ 1 ตัว หนักประมาณ 50 กิโลกรัม ลูกหย่านนมเมื่ออายุ 18 เดือน ตัวผู้เริ่มสืบพันธุ์เมื่ออายุ 8 ปี

นิเวศวิทยา •

แรดเป็นสัตว์ชอบพื้นที่ราบต่ำ ที่ชื้น และมีแหล่งน้ำสมบูรณ์ หากินตัวเดียว ยกเว้นช่วงฤดูสืบพันธุ์และช่วงเลี้ยงลูกอ่อนที่อาศัยอยู่รวมกัน ตาของแรดอยู่บริเวณด้านข้างของกะโหลกทั้ง 2 ด้าน จึงมองวัตถุที่อยู่ด้านหน้าได้ไม่ดี แรดจึงชอบส่ายหัวไปมาเพื่อให้เห็นวัตถุที่อยู่ตรงหน้า แรดมีประสาทในการรับกลิ่น และเสียงที่ดีมาก (Peacock, 1933) มีต่อมกลิ่นที่ไซ้แสดงอาณาเขตอยู่ที่ดิน บริเวณด้านบนและสันเท้า กลิ่นนี้จะติดอยู่บริเวณที่เป็นรอยตีนที่ปรากฏบนดิน ที่อ่อนนุ่ม แรดเป็นสัตว์ที่ชอบนอนปลัก โคลนเลนที่ติดตามตัวจากการนอน ปลักยังมีกลิ่นของแรด ซึ่งโคลนนี้จะติดอยู่ตามต้นไม้ที่แรดดู อันเป็นการแสดงอาณาเขตอีกวิธีหนึ่ง นอกจากนี้แรดยังปัสสาวะตามต้นไม้เพื่อบอกอาณาเขต ปัสสาวะนี้มีสีส้ม ถึงแดง แรดเป็นสัตว์ที่ถ่ายมูลเป็นที่ บริเวณที่ถ่ายมูลประจำ อาจเป็นวงกว้างถึง 5 - 10 เมตร และอาจถ่ายมูลตามทางเดินบ้างเป็นครั้งคราว มูลจึงไม่ได้ มีบทบาทสำคัญในการบอกอาณาเขตครอบครอง อาหารได้แก่ ใบไม้ กิ่งไม้ ยอดไม้ และเถาวัลย์ รวมแล้วกว่า 100 ชนิด ศัตรูธรรมชาติ ได้แก่ สัตว์ผู้ล่าขนาดใหญ่ เช่น เสือโคร่ง ที่อาจจับลูกแรดกินเป็นอาหาร

สภาพภาพ •

ปัจจุบันพบอาศัยอยู่ในอุทยานแห่งชาติ 2 แห่ง คือ Cat Tien ในเวียดนาม มีประชากรราว 5 - 8 ตัว และใน Ujung Kulon ในอินโดนีเซีย มีประชากรราว 50 - 60 ตัว และไม่มีประชากรอยู่ในสวนสัตว์ จากการจัดสถานภาพโดย IUCN (2009) แรดมีสถานภาพเป็นสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง (Critically Endangered) และจากการคุ้มครองโดยอนุสัญญา CITES (2005) แรดจัดอยู่ในบัญชี 1 (Appendix I)

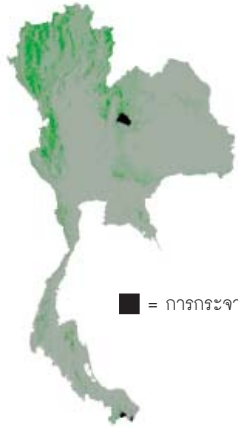
ปัจจัยคุกคาม •

โดยธรรมชาติแล้วแรดเป็นสัตว์ขนาดใหญ่ที่ชอบนอนปลัก ถ่ายมูลเป็นที่ประจำ และไม่มีใครศัตรูตามธรรมชาติจึงเป็นสัตว์เชื่องช้าไม่ปราดเปรียวทำให้ถูกล่าได้ง่าย ประกอบกับพฤติกรรมการผสมพันธุ์ของแรดแต่ละครั้งใช้เวลานานมาก อาจกินเวลาถึง 83 นาที มนุษย์จึงเชื่อในสรรพคุณของแรดที่ใช้เป็นยาไปว โดยเฉพะะนอที่นำมาบดเข้าเครื่องยา นอกจากนี้ทุกชิ้นส่วนของร่างกายแรดเชื่อว่าสามารถใช้เป็นส่วนผสมของยาแก้ไข้ แก้ปวดเมื่อย เคล็ดขัดยอก จึงทำให้แรดเป็นที่ต้องการของตลาด (เสถียรและอัมพร, 2543) Carl Bock นักธรรมชาติวิทยาชาวออร์เวย์ที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยช่วง พ.ศ. 2424 บันทึกว่านอแรดที่เขียงราย ขายราคาถนละ 10 - 50 ปอนด์ (1 ปอนด์ = 8 บาท) เปรียบเทียบกับข้าวเปลือก ในขณะที่นราคาเกียนละ 19 บาท นอกจากนี้ ในช่วงทศวรรษที่ 1950s (พ.ศ. 2493 - 2503) นอแรดในพม่าขายเป็นนิ้วราคา นิ้วละ 105 - 210 เหรียญสหรัฐ (Milton, 1961) คิดเป็นมูลค่าเท่ากับทองรูปพรรณหนัก 5 - 10 บาท เลือดตากแห้งมีค่าเท่ากับเงินโดยน้ำหนัก นอกจากนี้นอแรดยังนิยมใช้ทำด้ามกริช อาวุธประจำกายของเศรษฐี ตะวันออกกลาง ทำให้ปัจจุบันนอแรดมีราคาสูงมากตกลูกโลกกรัมละ 2.6 ล้านบาท นอกจากการล่าแล้ว การทำลายถิ่นที่อยู่อาศัยตามที่ราบลุ่ม ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของแรด ทำให้ประชากรแรดลดลงจนหมดไปจากหลายพื้นที่ ในส่วนของประเทศไทยนั้นสุนทรภูบันทึกในนิราศเมืองแกลงว่าพบแรดแถบเมืองระยอง

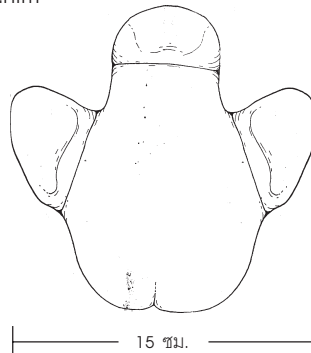

www.sarakadee.com/feature/1999/11/rhinoceros.htm

■ = การกระจายในประเทศไทย (ปัจจุบัน)

* = การกระจายในภูมิภาค

กระซู่ (Sumatran Rhino)

ระยะตั้งท้อง	400 วัน
ออกลูกครั้งละ	1 ตัว
น้ำหนักตัว	700 - 1,000 กิโลกรัม
ความยาวลำตัว	2.4 - 2.6 เมตร
ช่วงอายุเฉลี่ย	35 ปี

กระซู่

Sumatran Rhino

- อันดับ : Perissodactyla
- วงศ์ : Rhinocerotidae
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dicerorhinus sumatrensis*
- ชื่อพ้อง : *Didermocerus sumatrensis*
- ชื่อตาม พ.ร.บ. : *Didermocerus sumatraensis*

กระซู่เป็นสัตว์กีบคี่ (Perissodactyla) เช่นเดียวกับแรด อยู่ในวงศ์แรด หรือวงศ์สัตว์มีนอที่จมูก (Rhinocerotidae) (Grzimek et al., 1990) กระซู่ในประเทศไทยมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Dicerorhinus sumatrensis* โดยชื่อสกุลเกิดจากการนำคำกรีก 3 คำมารวมกันคือคำว่า Di แปลว่า สอง (Di = two) คำว่า ceros แปลว่า เขา (ceros = horn) และคำว่า rhinus แปลว่าจมูก (Rhinus = nose) ดังนั้น *Dicerorhinus* จึงแปลว่า สัตว์มีเขาที่จมูก 2 เขา หรือมี 2 นอ ส่วนคำระบุนชนิดเกิดจากนำคำลาติน 2 คำมารวมกันคือคำว่า Sumatra และ ensis คำว่า Sumatra หมายถึง เกาะสุมาตรา ของประเทศอินโดนีเซีย ส่วนคำว่า ensis หมายถึง สถานที่ (Locality) ดังนั้น ชื่อวิทยาศาสตร์ของกระซู่คือ *Dicerorhinus sumatrensis* จึงหมายถึง สัตว์มีเขาที่จมูก 2 เขา แห่งเกาะสุมาตรา มีชื่อพ้องคือ *Didermocerus sumatrensis* ซึ่งเป็นชื่อสกุลที่ใช้ในทางการค้า ไม่ได้ตั้งขึ้นมาตามอนุกรมวิธาน กระซู่มีชื่อสามัญว่า Sumatran Rhino หรือมีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า Hairy Rhino เหตุที่เรียกชื่อสามัญเช่นนี้เนื่องจากว่ากระซู่เป็นสัตว์ในวงศ์สัตว์มีนอที่จมูกเพียงชนิดเดียวที่มีขนปกคลุมร่างกาย และชื่อสามัญอีกชื่อหนึ่งคือ Asian Two-horned Rhino เนื่องจากเป็นสัตว์ในวงศ์แรดของเอเชียเพียงชนิดเดียวที่มี 2 นอ กระซู่มี 3 สายพันธุ์ย่อยคือ *Dicerorhinus sumatrensis sumatrensis* พบในไทย อินโดจีน มาเลเซียและสุมาตราตะวันตก *Dicerorhinus sumatrensis lasiotis* พบในอินเดียนตะวันออกเฉียงและพม่า และ *Dicerorhinus sumatrensis harrisoni* พบในเกาะสุมาตราตะวันออกและบอร์เนียว

ลักษณะทั่วไป •

กระชู่เป็นสัตว์ที่มีหนังพืดหรือหนังย่น (Pachyderm) เช่นเดียวกับช้าง และแรด โดยหนังของกระชู่มีสีน้ำตาลแดง มีรอยย่นหรือพืดอยู่ 3 แห่ง คือ บริเวณโคนขาหน้าด้านหนึ่งพาดผ่านไปยังโคนขาหน้าอีกด้านหนึ่ง บริเวณรอบเอว และบริเวณโคนขาหลังด้านหนึ่งผ่านสะโพกไปยังโคนขาหลังอีกด้านหนึ่ง รอยย่นหรือรอยพืดดังกล่าว ทำให้มองดูคล้ายกระชู่สวมเสื้อเกราะอย่างหลวมๆ มีขนสั้นสีเทาดำถึงน้ำตาลแดงขึ้นอยู่ทั่วไปตามแผ่นหนัง กระชู่มีนอที่จุก 2 นอ โดยเฉพาะนอหน้าเห็นได้ชัดในตัวผู้ ที่อาจมีความยาวถึง 79 เซนติเมตร (Peacock, 1933) ในขณะที่นอหลังยาวเพียง 10 เซนติเมตร นอเกิดจากการอัดแน่นของเส้นใย ซึ่งเป็นโปรตีนชนิดที่ไม่ละลายน้ำ (Keratin) โปรตีนชนิดนี้พบอยู่ในขน เล็บ เขา และกีบของสัตว์ ซึ่งไม่มีส่วนของแร่ธาตุเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ จึงไม่มีคุณค่าทางโภชนาการแต่อย่างใด ซึ่งได้มีการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์แล้ว นอของกระชู่ไม่มีส่วนกระดูกเป็นฐานรองรับเหมือนเขาของสัตว์ทั่วไป แต่เกิดจากการอัดแน่นของ Keratin บนหนังจึงเป็นอวัยวะที่ไม่มั่นคงแข็งแรง กระชู่เป็นสัตว์ที่มีขาสั้น มีกีบเท้าทั้ง 4 ข้างๆ ละ 3 กีบ (สวีสต์, 2539) กระชู่เป็นสัตว์ที่มีริมฝีปากบงุ้ม เป็นจะงอยทำหน้าที่คล้ายมือในการนำอาหารเข้าปาก มีฟันตัดที่พัฒนาไปเป็นอาวุธใช้ในการต่อสู้แต่ไม่ชัดเจนเหมือนฟันของแรด

การแพร่กระจาย •

ในอดีตกระชู่มีการแพร่กระจายตั้งแต่ประเทศภูฏาน อินเดียตะวันออก บังคลาเทศ พม่า ไทย ลาว กัมพูชา เวียดนาม มาเลเซีย สุมาตรา และบอร์เนียว (Lekagul and McNeely, 1977) ปัจจุบันพบอาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณคาบสมุทรมลายู สุมาตรา และบอร์เนียว ในประเทศไทยมีรายงานยืนยันการพบในป่ารอยต่อระหว่างไทยและมาเลเซียบริเวณเทือกเขาบูโด (Foose, 1997)

ชีววิทยา •

กระชู่หนักประมาณ 700 - 1,000 กิโลกรัม สูงประมาณ 112 - 145 เซนติเมตร ความยาวจากปลายจุกถึงโคนหาง 240 - 260 เซนติเมตร หางยาว 65 เซนติเมตร อายุยืน 35 ปี (Lekagul and McNeely, 1977) กระชู่ตัวเมียสามารถสืบพันธุ์เมื่ออายุตั้งแต่ 4 ปี ระยะตั้งท้อง 400 วัน ตกลูกครั้งละ 1 ตัวหนักประมาณ 35 กิโลกรัม ลูกหย่านมเมื่ออายุ 18 เดือน ตัวผู้เริ่มสืบพันธุ์เมื่ออายุย่างเข้าสู่วัยที่ 7 (Grzimek et al. 1990)

นิเวศวิทยา •

กระชู่เป็นสัตว์ที่อาศัยอยู่ได้ทั้งที่ราบและเขาสูงที่ชุ่มชื้น และมีแหล่งน้ำสมบูรณ์ ในพื้นที่ที่มีทั้งแรดและกระชู่อาศัยอยู่จะพบว่า แรดครอบครองพื้นที่ราบ แต่กระชู่จะอยู่ในบริเวณที่สูงหรือที่เป็นเขา จึงทำให้ประชากรกระชู่เหลืออยู่มากกว่าแรดที่ขอบอาศัยอยู่แต่เฉพาะพื้นที่ราบต่ำ ซึ่งได้กลายสภาพไปเป็นพื้นที่เกษตรและแหล่งชุมชน กระชู่เป็นสัตว์หากินตัวเดียว ยกเว้นช่วงฤดูสืบพันธุ์และช่วงเลี้ยงลูกอ่อนที่อาศัยอยู่รวมกันอาจมากถึง 7 ตัว กระชู่ตัวเมียมีพื้นที่ครอบครองรัศมีหากิน 1.0 - 1.7 ตารางกิโลเมตร กระชู่ตัวผู้มักจะแวะเวียนไปตามพื้นที่หากินของเหล่าตัวเมีย กระชู่เป็นสัตว์ที่มีประสาทการมองเห็นที่ไม่ดีเช่นเดียวกับแรด แต่มีประสาทในการรับกลิ่นและเสียงที่ดี กระชู่เป็นสัตว์ที่ชอบนอนปลัก โคลนเลนที่ติดตามตัวจากการนอนปลักจะมีกลิ่นของกระชู่ซึ่งโคลนนี้จะติดอยู่ตามต้นไม้ที่กระชู่ถู อันเป็นการแสดงอาณาเขตอีกวิธีหนึ่ง กระชู่เป็นสัตว์ที่ถ่ายมูลเป็นที่เช่นเดียวกับแรด อาหารได้แก่ ใบไม้ กิ่งไม้ ยอดไม้ และเถาวัลย์ ศัตรูธรรมชาติได้แก่สัตว์ผู้ล่าขนาดใหญ่

บันทึก

Lined writing area with horizontal lines and a dotted midline.

บันทึก

Lined writing area with horizontal lines and a dotted midline.

